

Przykład 1.

Jednostka nabyła 10 stycznia środek trwały o wartości początkowej 120.000 zł, VAT 27.600 zł podlega odliczeniu. Koszty nabycia (transportu i wyładunku) wyniosły 5.000 zł + 1.150 zł. Rozliczenie operacji związanych z zakupem i natychmiastowym przyjęciem do użytkowania, jeśli otrzymała 15 lutego dofinansowanie do zakupu tego środka trwałego w wysokości 60% ceny netto oraz naliczała za bieżący rok amortyzację wg stawki 10% rocznie, będzie następujące:

Operacje gospodarcze:

1. Faktura za nabycie maszyny 147.600 zł:

• Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych”	120.000 zł
• Wn „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT naliczony	27.600 zł
• Ma „Rozrachunki z dostawcami”	147.600 zł
2. Faktura za koszty transportu:

• Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych”	5.000 zł
• Wn „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT naliczony	1.150 zł
• Ma „Rozrachunki z dostawcami”	6.150 zł
3. OT przyjęcie do użytkowania w styczniu:

• Wn „Środki trwałe”	125.000 zł
• Ma „Rozliczenie zakupu środków trwałych”	125.000 zł
4. WB Otrzymanie dofinansowania 60% z 120.000 = 72.000 zł:

• Wn „Rachunek bankowy”	72.000 zł
• Ma „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”	72.000 zł
5. Naliczenie amortyzacji za okres luty – grudzień $125.000 \times 10\% \times 11/12 = 11.458,33$ zł:

• Wn „Amortyzacja”	11.458,33 zł
• Ma „Umorzenie środków trwałych”	11.458,33 zł
6. Rozliczenie rozliczeń międzyokresowych przychodów za okres luty – grudzień $72.000 \times 10\% \times 11/12 = 6.600$ zł:

• Wn „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”	6.600 zł
• Ma „Pozostałe przychody operacyjne”	6.600 zł

Przykład 2.

Spółka posiada maszynę o wartości początkowej 125.000 zł i dotychczasowym umorzeniu 14.200 zł. Dokonano przeszacowania (założenie, iż jest to przeszacowanie na podstawie odrębnych przepisów) o wskaźnik 1,6. Następnie ujęto roczny odpis amortyzacyjny wg stawki 10%. W grudniu ujęto odpis aktualizacyjny w wysokości 13.000 zł. 30 grudnia dokonano sprzedaży tego środka trwałego za 50.000 zł + 23% VAT.

Operacje gospodarcze:

1. Ujęcie przeszacowania wartości początkowej $125.000 \times 1,6 - 125.000 \text{ zł} = 75.000 \text{ zł}$:

• Wn „Środki trwałe”	75.000 zł
• Ma „Kapitał z aktualizacji wyceny”	75.000 zł
2. Ujęcie przeszacowania dotychczasowego umorzenia $14.200 \times 1,6 - 14.200 = 8.520 \text{ zł}$:

• Wn „Kapitał z aktualizacji wyceny”	8.520 zł
• Ma „Umorzenie środków trwałych”	8.520 zł
3. Naliczenie odpisu amortyzacyjnego od przeszacowanej wartości początkowej $200.000 \times 10\% = 20.000 \text{ zł}$:

• Wn „Amortyzacja”	20.000 zł
• Ma „Umorzenie środków trwałych”	20.000 zł
4. Ujęcie odpisu aktualizacyjnego (tylko kapitałowo) 13.000 zł:

• Wn „Kapitał z aktualizacji wyceny”	13.000 zł
• Ma „Odpisy aktualizujące środki trwałe”	13.000 zł
5. Faktura za sprzedany środek trwały:

• Wn „Rozrachunki z odbiorcami”	61.500 zł
• Ma „VAT należny”	11.500 zł
• Ma „Pozostałe przychody operacyjne”	50.000 zł
6. LT wyksięgowanie sprzedanego środka trwałego:

• Wn „Umorzenie środków trwałych”	42.700 zł
• Wn „Odpisy aktualizujące środki trwałe”	13.000 zł
• Wn „Pozostałe koszty operacyjne”	144.280 zł
• Ma „Środki trwałe”	200.000 zł
7. PK przeksięgowanie kapitału aktualizacji wyceny na kapitał zapasowy:

• Wn „Kapitał z aktualizacji wyceny”	53.480 zł
• Ma „Kapitał zapasowy”	53.480 zł

Przykład 3.

Spółka posiada następujące środki trwałe:

1. Maszynę A o wartości początkowej 30.000 zł i umorzeniu 28.000 zł.
2. Maszynę B o wartości początkowej 125.000 zł i umorzeniu 60.000 zł.
3. Maszynę C o wartości początkowej 126.000 zł i umorzeniu 100.000 zł.

Wszystkie są amortyzowane wg stawki 15% rocznie.

Zdarzenia do zadekretowania:

1. Naliczenie odpisu amortyzacyjnego za 1 miesiąc.
2. Sprzedaż maszyny A za 6.000 zł netto + 23% VAT.
3. Postawienie w stan likwidacji maszyny B.
4. Nabycie za 15.000 zł + 23% VAT podlegający odliczeniu maszyny D, wymaga ona krótkotrwałego dostosowania.
5. Poniesienie kosztów montażu maszyny D – 2.500 zł + 23% VAT.
6. Likwidacja maszyny postawionej w stan likwidacji.
7. OT maszyny nabytej.

1. Naliczenie odpisu amortyzacyjnego za 1 miesiąc $(30.000 \text{ zł} + 125.000 \text{ zł} + 126.000 \text{ zł}) \times 15\% / 12 = 3.512,50 \text{ zł}$:
 - Wn „Amortyzacja” 3.512,50 zł
 - Ma „Umorzenie środków trwałych” 3.512,50 zł
2. Sprzedaż maszyny A za 6.000 zł netto + 23% VAT:
 - Wn „Rozrachunki z odbiorcami” 7.380 zł
 - Ma „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT należny 1.380 zł
 - Ma „Pozostałe przychody operacyjne” 6.000 zł
- 2a. Wyksięgowanie sprzedanej maszyny LT:
 - Wn „Umorzenie środków trwałych” 28.375 zł
 - Wn „Pozostałe koszty operacyjne” 1.625 zł
 - Ma „Środki trwałe” 30.000 zł
3. Postawienie w stan likwidacji maszyny B:
 - W ewidencji pozabilansowej:
 - Wn „Środki trwałe w likwidacji” 125.000 zł
4. Nabycie za 15.000 zł + 23% VAT podlegający odliczeniu maszyny D, wymaga ona krótkotrwałego dostosowania:
 - Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 15.000 zł
 - Wn „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT naliczony 3.450 zł
 - Ma „Rozrachunki z dostawcami” 18.450 zł
5. Poniesienie kosztów montażu maszyny D 2.500 zł + 23% VAT:
 - Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 2.500 zł
 - Wn „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT naliczony 575 zł
 - Ma „Rozrachunki z dostawcami” 3.075 zł
6. Likwidacja maszyny postawionej w stan likwidacji LT:
 - Wn „Umorzenie środków trwałych” 60.000 zł
 - Wn „Pozostałe koszty operacyjne” 65.000 zł
 - Ma „Środki trwałe” 125.000 zł
- I wyłączenie z ewidencji pozabilansowej:
 - Ma „Środki trwałe w likwidacji” 125.000 zł
7. OT maszyny nabytej $2.500 \text{ zł} + 15.000 \text{ zł} = 17.500 \text{ zł}$:
 - Wn „Środki trwałe” 17.500 zł
 - Ma „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 17.500 zł

Przykład 4.

Spółka ABC nabyła z Niemiec maszynę za 15.000 euro. Koszty dodatkowych części składowych wyniosły 1.200 euro (zostały zafakturowane na tej samej fakturze), a koszty montażu przez polską firmę 500 zł + VAT.

Dekretacja operacji związanych z nabyciem tej maszyny, amortyzacją degresywną od marca za cały rok, wiedząc, iż stawka amortyzacji liniowej to 15%, a współczynnik 2,0. Za fakturę zagraniczną zapłacono kilka dni po przyjęciu maszyny do użytkowania z rachunku bankowego w PLN.

Kursy	Średni NBP	Kupna banku	Sprzedaży banku
Dzień przed wystawieniem faktury	4,31	4,14	4,44
Dzień wystawienia faktury	4,32	4,15	4,45
Dzień przez przyjęciem do użytkowania	4,25	4,11	4,41

Dzień przyjęcia do użytkowania	4,25	4,08	4,38
Dzień przed dokonaniem zapłaty	4,15	3,98	4,27
Dzień dokonania zapłaty	4,14	4,11	4,17

Ustalenie wartości zobowiązania wg faktury dostawcy zagranicznego $(15.000 + 1.200) \times 4,31 \text{ zł/euro} = 69.822 \text{ zł}$

Podatek VAT należny podlegający odliczeniu $69.822 \times 23\% = 15.944,06 \text{ zł}$

Ustalenie wartości początkowej maszyny w rachunkowości zgodnie z art. 28 ust. 8 uor

$(15.000 \text{ zł} + 1.200 \text{ zł}) \times 4,25 + 500 \text{ zł} = 69.350 \text{ zł}$

Ustalenie amortyzacji za cały rok:

Odpis za cały rok $69.350 \text{ zł} \times 15\% \times 2,0 = 20.805 \text{ zł}$

Odpis za okres od marca do grudnia $20.805/12 \times 10 \text{ miesięcy} = 17.337,50 \text{ zł}$

Ustalenie kwoty zapłaconej dostawcy niemieckiemu

$(15.000 \text{ zł} + 1.200 \text{ zł}) \times 4,17 = 67.554 \text{ zł}$

Operacje gospodarcze:

- Faktura od dostawcy z Niemiec $(15.000 \text{ zł} + 1.200 \text{ zł}) \times 4,31 \text{ zł/euro} = 69.822 \text{ zł}$:
 - Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 69.822 zł
 - Ma „Rozrachunki z dostawcami zagranicznymi” 69.822 zł
- Ujęcie VAT należnego:
 - Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 15.944,06 zł
 - Ma „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT należny 15.944,06 zł
- Ujęcie VAT naliczonego:
 - Wn „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT naliczony 15.944,06 zł
 - Ma „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 15.944,06 zł
- Faktura za montaż:
 - Wn „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 500 zł
 - Wn „Rozrachunki z tytułu VAT” – VAT naliczony 115 zł
 - Ma „Rozrachunki z dostawcami” 615 zł
- Naliczenie różnic kursowych na dzień oddania maszyny do użytkowania $16.200 \times (4,31 - 4,25) = 972 \text{ zł}$:
 - Wn „Rozrachunki dostawcami zagranicznymi” 972 zł
 - Ma „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 972 zł

Ta operacja nie ma wpływu na wartość początkową maszyny na potrzeby podatku dochodowego, por. np. art. 16g ustawy o CIT w związku z art. 15a.
- OT maszyny do użytkowania $(15.000 \text{ zł} + 1.200 \text{ zł}) \times 4,25 + 500 \text{ zł} = 69.350 \text{ zł}$:
 - Wn „Środki trwałe” 69.350 zł
 - Ma „Rozliczenie zakupu środków trwałych” 69.350 zł
- Zapłata dostawy niemieckiemu $(15.000 \text{ zł} + 1.200 \text{ zł}) \times 4,19 = 67.878 \text{ zł}$:
 - Wn „Rozrachunki z dostawcami zagranicznymi” 67.878 zł
 - Ma „Rachunek bankowy” PLN 67.878 zł
- Rozliczenie różnic kursowych dotyczących zapłaty dostawcy niemieckiemu $68.850 \text{ zł} - 67.554 \text{ zł} = 1296 \text{ zł}$:
 - Wn „Rozrachunki z dostawcami zagranicznymi” 1.296 zł
 - Ma „Przychody finansowe” 1.296 zł
- Naliczenie odpisu amortyzacyjnego za cały rok (od marca):
 - Wn „Amortyzacja” 17.337,50 zł
 - Ma „Umorzenie środków trwałych” 17.337,50 zł

2. Konto 02 „Wartości niematerialne i prawne”

Wartości niematerialne i prawne, które należą do aktywów trwałych, to nabyte przez jednostkę **prawa majątkowe i przywileje**, które (art. 3 ust. 1 pkt 14 uor):

- nadają się do gospodarczego wykorzystania,
- będą użytkowane dłużej niż rok,
- zostaną przeznaczone na potrzeby działalności operacyjnej jednostki.

Zalicza się do nich w szczególności (art. 3 ust. 1 pkt 14 uor):

- autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,
- prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- know-how, czyli wartość uzyskanych informacji związanych z wiedzą w dziedzinie przemysłowej, naukowej, handlowej lub organizacyjnej,

- nabytą wartość firmy (transakcja połączenia, transakcja nabycia, aport),
- koszty zakończonych prac rozwojowych.

Do wartości niematerialnych i prawnych zalicza się również aktywa, które są użytkowane na podstawie umowy leasingu finansowego. Określa się je jako „obce” wartości niematerialne i prawne, które przyjęto do używania na mocy umowy z firmą zwaną przez uor „finansującym”, ale odwołując się do określenia aktywów w uor wykazuje je w księgach i bilansie jednostki. W bilansie zgodnie z załącznikiem nr 1 wartości niematerialne i prawne prezentuje się w następujących grupach:

1. Koszty zakończonych prac rozwojowych.
2. Wartość jednostki.
3. Inne wartości niematerialne i prawne.
4. Zaliczki na wartości niematerialne i prawne.

Do wartości niematerialnych i prawnych w rachunkowości nie są zaliczane spółdzielcze prawa majątkowe ani też prawo wieczystego użytkowania gruntu. Mimo że na potrzeby rozliczeń z tytułu podatku dochodowego traktuje się je jako WNIP, to w księgowości są to środki trwałe. Przepis art. 17 ust. 1 pkt 1 uor nakłada obowiązek prowadzenia dla wartości niematerialnych i prawnych kont ksiąg pomocniczych (analitycznych).

Celem ich prowadzenia jest możliwość, m.in.:

- szybkiego uzyskania informacji o wartości początkowej poszczególnych tytułów oraz dokonanych odpisach aktualizujących;
- prawidłowego obliczania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, w tym odpisów amortyzacyjnych uznawanych za koszty uzyskania przychodów do celów podatku dochodowego;
- dostarczenia wszelkich danych i informacji niezbędnych do sporządzenia wymaganych sprawozdań (finansowego, statystycznych).

A.I.1. Koszty zakończonych prac rozwojowych

Koszty prac rozwojowych to koszty, które poniesione zostały na projektowanie, wykonanie i testowanie prototypów i modeli doświadczalnych, nowych lub udoskonalonych materiałów, produktów, urządzeń, systemów. Ważne jest, aby poniesienie tych kosztów nastąpiło przed wdrożeniem ich wyników do produkcji seryjnej. Koszty zakończonych już prac rozwojowych prowadzonych przez jednostkę można zaliczyć do wartości niematerialnych i prawnych i wykazać w bilansie, pod warunkiem że spełniają wszystkie poniższe kryteria (art. 33 ust. 2 uor):

- 1) produkt lub technologia wytwarzania są ściśle ustalone, a dotyczące ich koszty prac rozwojowych wiarygodnie określone,
- 2) techniczna przydatność produktu lub technologii została stwierdzona i odpowiednio udokumentowana i na tej podstawie np. firma podjęła decyzję o wytwarzaniu tych produktów lub stosowaniu technologii,
- 3) koszty prac rozwojowych pokryje według przewidywań – np. gdy dysponuje się odpowiednimi badaniami rynku, przychodami ze sprzedaży tych produktów lub zastosowania technologii.

Do kosztów prac rozwojowych można zaliczyć, kierując się MSR 38 pkt 59:

- projektowanie, konstruowanie i testowanie przedprodukcyjnych prototypów i modeli,
- projektowanie narzędzi, przyrządów do obróbki, form i matryc z wykorzystaniem nowej technologii,
- projektowanie, wykonanie i działalność linii próbnej, której wielkość nie umożliwia prowadzenia ekonomicznie uzasadnionej produkcji przeznaczonej na sprzedaż,
- projektowanie, wykonanie i testowanie wybranych rozwiązań w zakresie nowych lub udoskonalonych materiałów, urządzeń, produktów, procesów, systemów lub usług.

Ujęcie tych składników jest możliwe tylko pod warunkiem że jesteśmy w stanie udowodnić między innymi zdolność do użytkowania lub sprzedaży składnika wartości niematerialnych oraz posiadanie możliwości finansowych, technicznych lub innych do dokończenia prowadzonych prac. W tym celu konieczne może być sporządzenie na przykład biznesplanu.

Koszty zakończonych prac rozwojowych wycenia się, biorąc pod uwagę rzeczywiste poniesione koszty związane z konstrukcją nowych albo ulepszonych produktów lub technologii wytwarzania. Obejmują one zwykle:

- wynagrodzenia pracowników zaangażowanych w prace rozwojowe,
- koszty materiałów i usług wykorzystanych w toku prac rozwojowych,
- amortyzację rzeczowego majątku trwałego w części, w jakiej został wykorzystany na potrzeby prac rozwojowych.

Nie zalicza się do kosztów zakończonych prac rozwojowych kosztów sprzedaży.

Określając tę pozycję w bilansie, należy rozróżniać prace rozwojowe i badawcze. **Prace badawcze** to nowatorskie poszukiwania rozwiązań mających na celu zdobycie wiedzy. **Prace rozwojowe** zaś to już wdrożenie efektów uzyskanych w rezultacie prowadzonych prac badawczych. Koszty prac badawczych będą obciążały pozostałe koszty operacyjne w momencie ich poniesienia. **Przykładami prac badawczych są nakłady na działania zmierzające do zdobycia nowej wiedzy, poszukiwanie, ocenę i końcową selekcję sposobu wykorzystania rezultatów prac badawczych lub wiedzy innego rodzaju, poszukiwanie alternatywnych materiałów, urządzeń, produktów, procesów, systemów lub usług oraz formułowanie, projektowanie, ocenę i końcową selekcję nowych bądź udoskonalonych materiałów, urządzeń, produktów, procesów, systemów lub usług.**

Ważne

Wyceniając koszty zakończonych prac rozwojowych, należy je wykazać w wartości skorygowanej o odpisy amortyzacyjne i odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

Od 2016 roku koszty zakończonych prac rozwojowych powinny być amortyzowane przez przewidywany okres przynoszenia przez nie korzyści ekonomicznych, nawet jeśli będzie on dłuższy niż 5 lat. Jedynie w sytuacji, gdy tego okresu nie będzie można w sposób wiarygodny oszacować, amortyzowane będą przez okres nie dłuższy niż 5 lat.

Przykład

Jednostka poniosła nakłady na wyprodukowanie prototypu maszyny. Prace zakończyły się sukcesem i kierownik podjął decyzję o seryjnej produkcji maszyny od 202x roku. Poniesione koszty wyniosły 90.000 zł i zgodnie z prognozą wielkości sprzedaży zostaną pokryte przychodami ze sprzedaży od IV kwartału 202x roku. Firma zdecydowała, że rozliczenia kosztów prac rozwojowych będzie dokonywać w ciągu 3 lat. W bilansie za 202x rok jednostka wykaże więc 90.000 zł i pomniejszy o odpisy amortyzacyjne w wysokości 2.500 zł miesięcznie od momentu, kiedy maszyna zostanie przekazana do użytkowania, czyli od października 202x roku. Wartość bilansowa kosztów zakończonych prac wyniesie zatem 82.500 zł.

Przepisy prawa podatkowego dają obecnie kilka możliwości rozliczenia nakładów na prace rozwojowe. Zgodnie z art. 15 ust. 4a ustawy o CIT (art. 22 ust. 7b ustawy o PIT) koszty prac rozwojowych mogą być zaliczane do kosztów uzyskania przychodów:

- 1) w miesiącu, w którym zostały poniesione, bądź począwszy od tego miesiąca, w równych częściach w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy, albo
- 2) jednorazowo w roku podatkowym, w którym zostały zakończone, albo
- 3) poprzez odpisy amortyzacyjne dokonywane zgodnie z art. 16m ust. 1 pkt 3 ustawy o CIT (art. 22m ust. 1 pkt 3 ustawy o PIT) od wartości niematerialnych i prawnych.

W świetle powyższego można nie traktować nakładów na prace rozwojowe podatkowo jako wartości niematerialne i prawne – można zaliczać je wprost w koszty uzyskania przychodów (por. pkt 1). Warto je jednak także ujmować jako WNIP i amortyzować. Decyzja w tym zakresie może być jednym z narzędzi optymalizacji podatkowej.

Warto też zaznaczyć, iż zmiana w ustawie o rachunkowości wpłynęła na zmianę w przepisach ustawy z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych. W przypadku spółek kapitałowych w art. 191 oraz w art. 347 dodaje się § 4 o następującej treści: „W przypadku gdy koszty prac rozwojowych zakwalifikowanych jako aktywa spółki nie zostały całkowicie odpisane, nie można dokonać podziału zysku odpowiadającego równowartości kwoty nieodpisanych kosztów prac rozwojowych, chyba że kwota kapitałów rezerwowych i zapasowych dostępnych do podziału i zysków z lat ubiegłych jest co najmniej równa kwocie kosztów nieodpisanych”. Oznacza to zwiększenie wartości kapitałów własnych w jednostkach, które prowadzą prace rozwojowe. Nie będą mogły one rozdystrybuować części wypracowanego zysku, jeśli nie zakończyły jeszcze amortyzowania prac rozwojowych, a wartość dotychczasowa kapitałów o charakterze rezerwowym (zapasowych i rezerwowych) jest niższa niż wartość tych nieamortyzowanych prac. Od 2018 r. jednostki sporządzające sprawozdanie finansowe wg załącznika nr 1 muszą ujawniać w informacji dodatkowej informacje o kosztach związanych z pracami badawczymi i pracami rozwojowymi, które nie zostały zakwalifikowane zgodnie z art. 33 ust. 2 do wartości niematerialnych i prawnych.

A.I.2. Wartość firmy jednostki

Wartość jednostki jest to różnica pomiędzy ceną nabycia jednostki lub jej zorganizowanej części a niższą od niej wartością godziwą przejętych aktywów pomniejszonych o zobowiązania. Wartość jednostki wycenianie do bilansu w **wartości netto** (po zmniejszeniu jej wartości brutto o odpisy amortyzacyjne).

Ważne

Nowelizacja art. 44b ust. 10 uor wskazała, iż od 1 stycznia 2016 r. nadal amortyzacja powinna się odbywać metodą liniową i zalicza się ją do pozostałych kosztów operacyjnych. Amortyzacja powinna trwać tyle, ile kierownik jednostki przewiduje uzyskiwać korzyści ekonomiczne z nadwyżki ceny przejęcia nad wartością godziwą przejętych aktywów netto. Jedynie w sytuacji, gdy nie można wiarygodnie oszacować okresu ekonomicznej użyteczności, okres dokonywania odpisów amortyzacyjnych wartości firmy nie może być dłuższy niż 5 lat.

Nie ma już konieczności opisywania okoliczności wydłużenia okresu amortyzacji wartości jednostki w informacji dodatkowej.

A.I.3. Inne wartości niematerialne i prawne

Inne wartości niematerialne i prawne to grupa aktywów, w której wykazuje się:

- autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje,
- prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych,
- *know-how* oraz
- te wszystkie inne prawa majątkowe, które nadają się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone do używania na potrzeby jednostki (czyli niebędące inwestycjami).